

Umění léků

Pavel Toman

Antroposofická farmacie se snaží hledat a chápat vztahy mezi přírodou a člověkem.

Výroba antroposofických léků je stejně zvláštní a zajímavá, jako antroposofická medicína. Je pochopitelné, že postupy vycházející z duchovního pohledu na svět by bylo jen stěží možné uplatňovat v neosobním prostředí technologické velkovýroby, která je dnes pro farmacii typická. Ale existuje několik antroposofických výrobců, kteří svou činnost staví na duchovně vědeckém poznání a současně splňují dnešní náročné předpisy na výrobu léčiv. Nejznámější z nich jsou Weleda, která se zaměřuje na výrobu léků a kosmetiky a Wala, známou svou přírodní kosmetikou dr. Hauschka.

Tajemně znějícím slovem Weleda se můžeme nechat zavést buď k historické postavě tohoto jména, neboť Weleda byla germánská kněžka a léčitelka žijící v 1. století po Kristu. Po zajištění římskými vojáky pobývala v Římě, kde se těšila velké vážnosti. Ale jiný výklad praví, že Weleda je titul, který patřil velekněžce keltského mysterijního střediska. Nacházelo v Bretani na ostrově, který dnes nese název Ile de Seigne, ale staří Keltové mu říkali "Ostrov sedmi spánků". Kněžky žily zasvěceným životem a opatrovaly pradávňá mysterijní tajemství, která jim dávala nepředstavitelné léčitelské schopnosti.

V každém případě se novodobá Weleda snaží naplňovat pradávňý odkaz a přispívat k léčbě člověka tím, že vyrábí antroposofická léčiva. Své ústředí má ve švýcarském Arlesheimu, největší výrobní závod německém městě

Schwäbische Gmünd a třicet jejích dalších poboček nalezneme s výjimkou Antarktidy na všech kontinentech. Weleda má mnohaletou tradici i v českých zemích. Již v roce 1926 byla na pražském Smíchově založena její pobočka, která ovšem musela nedobrovolně ukončit svou práci na počátku padesátých let. K obnovení její činnosti došlo až po roce 1991 a dnes zajišťuje dovoz dietetik, léčiv a kosmetiky Weleda. Tyto přípravky se v současnosti bohužel zatím pouze dovážejí a nikoli vyrábějí, ačkoli i výroba některých antroposofických léků měla v předválečném Československu dobrou tradici a na začátku devadesátých let se u nás některé preparáty rovněž připravovaly.

Jako v dílně alchymistů

I antroposofický výrobce léčiv samozřejmě používá řadu klasických farmaceutických postupů, extrahuje látky, vyrábí různé odvary a podobně, takže na první pohled zde

není odlišnost. Používá také potencování jako v homeopatii, i když způsoby potencování jsou zde poněkud rozdílné. O přípravě antroposofických léků říká MUDr. Lukáš Dostal z české Weledy, že někdy připomíná staré alchymistické postupy. "Antroposofičtí farmaceuté se snaží se zjistit, co je na různých látkách v různých situacích zajímavé. Získávají tak velký cit pro látky a jedinečné poznání, jak v látkách působí duchovní skutečnosti. Existuje například lék s názvem Cardiodoron, který se vyrábí ze tří rostlin. Jednou z nich je petrklíč lékařský. Ten se musí dlouhou dobu zahřívat při teplotě 37 stupňů, tedy při teplotě lidského těla. Původně trvalo toto zahřívání dvě hodiny, ale odborníci prováděli při výrobě dlouhodobé pokusy a zjistili, že když se zahřívání velmi podstatně prodlouží, vznikne výtažek, který má neuvěřitelnou trvanlivost. Aniž by byl čímkoli konzervován, vydrží celé týdny a nezačne plesnivět. Farmaceut si tak doslova hraje s rostlinou a zjišťuje, kde se nacházejí kritické body, v nichž se najednou začne něco měnit," vysvětluje MUDr. Dostal.

Komplexní přístup

Antroposofická farmacie se snaží hledat a chápat vztahy mezi přírodou a člověkem, které jsou vyzorovatelné a uchopitelné. Hledá však i takové vztahy, které nejsou dány jen hmotně, jenom tím, že určitá molekula působí na jiné molekuly v lidském organismu. Aby bylo možné tyto nehmotné skutečnosti zjistit, k tomu antroposofickému farmaceutovi nestačí, aby se zavřel do laboratoře. Zkoumá-li například nějakou rostlinu, musí se jí zabývat nejrůznějšími způsoby po velmi dlouhou dobu a snažit se vystihnout, jaká bytost za ní stojí a jaká síla z ní vychází

"Při hledání léčivých vlastností rostlin je třeba hledět nejen na samotnou rostlinu, ale musíme porozumět i jejímu prostředí, ve kterém své vlastnosti uplatňuje," uvádí MUDr. Dostal. "Například rostlinu zvanou rojovník bahenní nalezneme v mokřadištích, ve vlhkém a nepříznivém prostředí, kde jinak rostou rostliny velice obtížně. Ale rojovník si tam dokáže poradit, a to dokonce takovým způsobem, že v sobě vytváří éterické oleje, které jsou jinak vlastní pouze rostlinám ze suchého a teplého prostředí, jako je například ve Středomoří. Rojovník bahenní vytváří éterické oleje i ve vlhkých, nehostinných, studených podmínkách. Když na tuto rostlinu v nějakém močále narazíte, doslova na vás svítí, neboť má v sobě něco teplého a zdravého. Úplně jí chybí pošmurná nálada močálu. Není divu, že se rojovník používá k výrobě léků určený pro léčbu otoků při revmatických chorobách.

Antroposofická farmacie se navíc snaží brát v úvahu i vlivy celého vesmíru, a klade si otázku, jakým způsobem vesmírné děje působí na farmaceutické procesy i na látky, které se při nich používají. Tento vliv se zejména projevuje u kovů. Ale nedělá to z pohledu astrologie, neboť ta v dávných dobách vznikla z tehdejšího lidského vědomí, které bylo jiné, než má dnešní člověk. Snaží se naopak experimentálně zjišťovat, jak určité postavení planet působí na určitý kov. Farmaceuté například zjistili, že konstelace související se sluncem působí silně na přípravky vyráběné ze zlata a jeho sloučenin. Soli zlata v roztoku se například chovají při zatmění slunce úplně jinak, než když slunce není v nějakém významném postavení. Antroposofická farmacie bere tyto jevy velice vážně a používá dokonce při výrobě zvláštní kalendář, kde jsou některá období vyznačena a je u nich uvedeno, zda jsou či nejsou vhodná pro přípravu určitých léků. I v průběhu jednoho dne nalezneme určité časové úseky, které se pro farmaceutickou práci nehodí."

Co v léku působí?

Klasická farmacie i v rostlinných lécích vždy hledá takzvanou účinnou látku, konkrétní molekulu, která je zodpovědná za účinek léku. K ní se potom hledají odpovídající receptory v buňkách organismu a tím se vysvětluje působení léku. Antroposofická farmacie však postupuje právě opačně. Místo na molekulu a její účinek hledí od počátku na celek rostliny a z něj vyvozuje, jakou pomoc by tato rostlina mohla poskytnout v konkrétním případě. Teprve potom hledá, jak tuto rostlinu zpracovat, aby to na jedné straně odpovídalo jejímu charakteru a na druhé straně povaze onemocnění či nemocného člověka

MUDr. Dostal uvádí jeden z příkladů, na němž můžeme vidět, co znamená antroposofický přístup při výrobě léků. "Jmelí se používá k výrobě protirakovinných léků a tyto přípravky ze jmelí dnes vyrábí několik firem, přičemž každá hledá svoji cestu, jak tuto rostlinu zpracovávat. V posledních desetiletích vědci ve jmelí objevili a popsalí celou řadu chemicky přesně definovatelných látek, jako jsou třeba lektiny a viscotoxiny. Další zkoumáním se zjišťovalo, který lektin je pro ovlivnění nádorového onemocnění ten "nejúčinnější". Někteří odborníci se v této fázi už antroposofickým farmaceutům dopředu vysmívali - prý jenom náhodou zjistili, že jmelí působí na rakovinu a diletantsky z něj dělají celé výtažky. Teď však věda našla účinnou látku a budou se vyrábět superúčinné léky ve velkém. Nejznámějším a také nejpoužívanějším antroposofickým lékem je již zmíněný Iscador, vyráběný právě ze jmelí. Je to imunomodulativní lék pro léčení nádorových nemocí, který prodlužuje a zlepšuje kvalitu přežití. To potvrzují četné statistiky. Iscador je přitom zcela neškodný, jako jediná kontraindikace se udává vysoká teplota. Opatrnosti je třeba u mozkových nádorů, protože může dojít ke ztížení oběhu mozkomíšního moku. Iscador zvyšuje tělesnou teplotu pacienta, což je velmi důležité, protože pacienti s nádorovými nemocemi mívají snížené teploty a v organismu tak nemohou řádně probíhat imunitní procesy. Dále má Iscador účinky na specifickou imunitu aktivací imunokompetentních buněk, ale i na imunitu humorální, látkovou (interferon a jiné) a na nespecifickou imunitu. Podporuje vzestup endorfinů, které pozitivně ovlivňují psychiku nemocných. Lékař ovšem musí s Iscadorem správně zacházet, neboť u něj vůbec neplatí, že čím větší dávka, tím větší účinek. Pro každého pacienta existuje optimální dávka, kterou lékař musí pečlivě hledat a důležitý je i časový rytmus, v němž se tento lék podává," vysvětluje MUDr. Prix.

Jenomže brzy se zjistilo, že přesně chemicky definované látky sice mají pozitivní účinky, ale současně i množství účinků nežádoucích. Další výzkumy pak ukázaly, že se očekávané výsledky při léčbě nejenom nedostavily, ale chemicky "čisté" léky pacientům někdy i škodily. Tak se prokázala smysluplnost antroposofických postupů, které využívají celou rostlinu. Všechny látky, které jmelí obsahuje, jsou velmi citlivé, tepelné zpracování je mění a ovlivňuje jejich účinnost. Zpracovat je tak, aby správně účinkovaly, je velké umění. Také vyšlo najevo, že řada rostlin má v sobě opačně působící látky a pokud jsou rostliny obsaženy v léku jako celek, negativní účinky se vyrovnávají a lék má lepší účinnost

Vezměme si například rakytníkovou šťávu. Plody rakytníku obsahují velké množství vitamínu C, což je látka, která se rozkládá už při nepříliš vysoké teplotě. Když se při tovární výrobě přidává do nápojů syntetický vitamín C, za několik měsíců je ho tam pouhý zlomek původní dávky. Ale zpracujeme-li vhodným způsobem rakytník jako

celek a vyrobíme z něj třeba sirup, budou ostatní látky, které jsou v něm přítomné, udržovat koncentraci vitamínu C na stejné výši po mnohonásobně delší dobu.

Antroposofičtí farmaceuti využívají poznané zákonitosti duchovního světa. Vidí, jak je duch přítomen ve hmotě a snaží se ho doslova »osvobodit« aby mohl vykonávat něco jiného, než třeba jen sloužit technice. Osvobozování ducha pokládám za další velké poslání antroposofické farmacie," říká MUDr. Dostal.

Pozvání na cestu

S antroposofickou medicínou se nesetkáme jen v ordinaci antroposofického lékaře či v antroposofické lékárně. Duchovní věda Rudolfa Steinera poskytla impuls pro vznik řady dalších iniciativ, které se zaměřují na léčení člověka. Patří sem například takzvané rytmické masáže, kterými se ovlivňuje éterné tělo pacienta. Nebo třeba využívání obrazců vznikajících z krevního séra pro diagnostiku. Speciální antroposofická léčebná pedagogika a sociální terapie pomáhá handicapovaným jedincům, aby i se svými omezeními a podle svých možností probouzeli v sobě ducha a žili svůj osud.

V léčebném umění antroposofie dnes nacházíme konkrétní plody duchovně vědeckého poznání, které vyrostly za několik desítek let existence. Většinu z těchto plodů můžeme nalézt a okusit i u nás, v České republice. Působení antroposofie na vývoj člověka a společnosti není uspěchané, ale jeho výsledky ukazují, že tudy vede přinejmenším jedna z cest, kterými se lidstvo i každý z nás může vydat, abychom překonali svá tíživá omezení a dospěli zase o krok dál na cestě vývoje člověka.